

«Горганам» тісно в старих межах

Тарас РОМАНЮК

Карпатські ліси відомі не тільки мальовничими краєвидами, грибами та чорницею. Їх слушно називають «легенями Європи». Проте вони слугують, на жаль, не тільки для продукування кисню. Деревообробна промисловість у Карпатах не зменшує обертів. Натомість зникають унікальні праліси, для охорони яких державі бракує коштів.

На теренах українських Карпат функціонує 1400 природоохоронних об'єктів. Один із них – природний заповідник «Горгани», заснований 18 років тому. Розташований він у південно-західній частині Івано-Франківської області (район Довбушанських Горганів). Його площа становить понад 5 тисяч гектарів. На цій території отримали прихисток 460 видів рослин та 177 – тварин. На просторах заповідника – все різноманіття карпатських рельєфів: від плоских полонин до стрімких гірських річок та кам'яних розсіпів – своєрідних ран від давнього льодовика, котрі природа не встигла вилікувати. До речі, одна з легенд стверджує, що саме ці «кам'яні річки» дали назву гірському масиву Карпат, а пізніше – й заповіднику. На місцевому діалекті слово «горган» означає «великий камінь», або «скеля». Більшість гірських хребтів тут висипані гігантськими кам'яними брилами, так званими грехотами. Назва «грехот» походить від глухого звуку, який виникає під час каменепадів. «Камені грехочуть», – кажуть місцеві.

Основним джерелом прибутку для місцевого населення карпатського

регіону є деревина. Щоб прогодувати сім'ю, нащадкам опришків доводиться ходити до лісу вже не з сокирками, а з бензопилами. До кінця XIX століття лісова промисловість у Горганам розвивалася повільно, бо доправляти колоди з гірських вершин до деревообробних підприємств було важко. Проте все змінилося за часів Австро-Угорщини, коли 1895 року з центру імперії до регіону проклали залізницю. Згодом, на межі XIX – XX століть, розпочалося будівництво вузькоколійки з Надвірної, де вже функціонував лісокомбінат, до села Бистріця (тоді Рафайлове). Призначалася дорога, звісна річ, для вивезення лісу.

За радянських часів інтенсивність вирубування лісу тільки зростала. Вузькоколійка вже не справлялася з обсягами перевезень, і її закрили через нерентабельність. Однак поруч із нею проклали широкую автомобільну дорогу, на яку, за словами місцевих мешканців, було страшно випускати дітей, щоб ті не втрапили під колеса величезних лісовозів, що курсували шляхом майже безперервно.

Проте за весь час функціонування масових лісозаготівель межі майбутнього заповідника залишилися недоторканими. Але не через усвідомлення його значення, а завдяки неприступності місцевих схилів. Ось промовистий факт: на території заповідника серед непрохідних хребтів та скель збереглася криївка полковника служби безпеки УПА Миколи Твердохліба (псевдо «Грім»), яку енкаведисти змогли знайти тільки в 1954 році, після то-

го, як спіймали й допитали зв'язківця УПА. Полковник цілеспрямовано вибрав місцевість, де головним захисником його схрону був сам ліс...

Ситуація з вирубкою дерев у регіоні особливо загострилася в середині 90-х років XX століття, коли легальна промислова діяльність тут почала згоратися – її витіснила безконтрольна злочинна лісозаготівка. Саме в цей складний час (вересень 1996 року) відкрилися «Горгани». Та незважаючи на всі труднощі, які спіткали природоохоронців, заповідник вистояв.

Нині триває господарське освоєння Карпат, нерозривно пов'язане з вирубками лісу, і працівникам заповідника стає дедалі важче берегти унікальне багатство природи, хоча воно ніби навмисно приховане від людських очей та рук. На межі заповідника постійно зазіхають як не надто свідомі місцеві мешканці, так і бізнесмени, котрі постійно рвуться прокласти дорогу через заповідник, зону рекреації тощо. Окрім того, на «Горгани» накинута околоміська влада, котрі пропонують такі плани розвитку лісової промисловості, що згадана австрійська вузькоколійка може здатися дитячою забавкою.

Василь КИСЛЯК, директор заповідника, розповідає, що спочатку його створення викликало невдоволення місцевої громади, бо виникли додаткові перепони для несанкціонованої вирубки

дерев, а тому й для нелегальних заробітків. Проте сьогодні ситуація змінилася. Місцеві мешканці з розумінням ставляться до діяльності природоохоронців, усвідомлюючи необхідність їхньої справи. За словами директора, населення навколишніх сіл не тільки дотримується встановлених вимог, а й постійно попереджає туристів про неприпустимість завдання шкоди заповідному фонду. Такому ставленню людей до природи посприяли насамперед просвітницькі акції фахівців комплексу, які періодично проводять екопропагандистські заходи.

«Горгани» вважаються своєрідним еталоном гірських заповідників середніх широт. Для того, щоб він краще виконував своє призначення й повніше репрезентував центральну частину Українських Карпат, потрібно приєднати до нього ще збережені суміжні ділянки лісу і, ймовірно, оголосити заповідними нові масиви. На заваді цим намірам – відомча заскоорудність, нерозуміння ролі й значення охоронюваних територій у сучасному глобалізованому техногенному світі. Тому у своєму благородному покликанні керівництво «Горганив», орієнтуючись на європейські підходи, покладається здебільшого на місцеву громаду, яка краще за будь-кого усвідомлює необхідність розвитку заповідної справи для власного ж майбутнього і з кожним роком дедалі активніше до неї долучається.

Проблеми та реалії цього унікального прихистку для рідкісних видів тварин та рослин типові для

природоохоронної сфери. Як відомо, державне фінансування цієї галузі вочевидь не відповідає потребам. Більше того, немає підстав сподіватися на позитивні зміни, враховуючи економічну та політичну ситуацію в країні. Що ж буде, коли держава й надалі скорочуватиме витрати на фінансування заповідної справи в Україні? Чи знайдеться місце для схронів, якщо, не дай Боже, виникне в цьому потреба?

Чи є якийсь вихід? Зважаючи на загальне зростання громадянської активності в державі, можна сподіватися на відновлення діяльності неурядових екологічних ініціатив – громадських організацій, фондів тощо. Проте цього замало, і, якщо держава залишиться осторонь цієї проблематики, ми зовсім скоро можемо остаточно втратити місце, де ще не ступала нога людини із сокирою.

А працівники заповідника знають, де не тільки можна, а й потрібно рубати ліси в Карпатах. Основне – підійти до цієї справи з розумом. Насамперед слід дотримуватися оптимальної технології вирубок, що забезпечує швидке відновлення лісових насаджень. Окрім того, багато необробленої карпатської деревини постачають на Захід, де свій ліс сьогодні, як і на початку минулого століття, бережуть. А проте будівництво деревообробних фабрик дало б нові робочі місця, і, що важливо, ліс рубали б під контролем, відповідно до встановлених норм. Підприємства поповнювали б бюджет, сплачуючи збір у місцевий екологічний фонд, із якого, до речі, й фінансуються всі природоохоронні заходи.

Це тільки частина пропозицій для збереження карпатських лісів, а загалом необхідні системні зміни механізму управління лісовим господарством та природно-заповідним фондом, адже йдеться про інтереси не лише місцевого населення, а всього регіону і навіть інших країн Європи.

День

14 жовтня — День українського козацтва

Прийнято вважати, що слово «козак» походить із тюркської групи мов. Уперше воно вжито 1240 року в «Початковій історії монголів».

Пізніше цей термін зафіксували словник половецької мови й різноманітні кримські документи. Козаками називали дозорних, вартових, загалом людей війни. Згодом, коли формувався великий суспільний прошарок – козацтво, виникла Запорозька Січ – унікальне об'єднання шляхетних воїнів, лицарів, захисників не

лише рідного народу, а й усієї європейської цивілізації. Саме українське козацтво протистояло набігам ординців, зупиняло їх на рідних степових обширах – далеко від Варшави, Праги та Венеції, які часто-густо й не здогадувалися про можливі навали кочівників. Нині все це мовби повторюється, тільки з іншими реаліями. На жаль, деякі козацькі об'єднання мирного часу виявилися бутафорними. Їхні представники, як і так звані паркетні генерали, не здатні тримати в руках ні шабель, ні новітньої стрілецької зброї. Справжню славу здобув хіба що козак Володимир Парасюк. І як сотник під час Револуції гідності, і як командир роти в боях із російськими загарбниками.

М. С.

35

